

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑΙ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ

Συνεδρία 42^α τῆς 16ης Φεβρουαρίου 1930

Προεδρεία τοῦ τακτικοῦ Προέδρου τῆς Ἑταιρείας κ. Π. Καλογεροπούλλου.

Ὁ ἑταῖρος κ. Φ. Κουκουλές ἔκαμεν ἀνακοίνωσιν περὶ τοῦ παρὰ τὴν μονὴν τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Κυνηγοῦ τῶν Φιλοσόφων στύλου τοῦ Νεοφύτου, τοῦ ιδρυθέντος κατὰ τὸ 1238.

Ὁ κ. Κουκουλές, ἀφ' οὗ ἐξήτασε τὰς περὶ ιδρύσεως τοῦ στύλου γνώμας, καθ' ὧς οὗτος ἀνηγέρθη, ἵνα χρησιμεύσῃ πρὸς διάκρισιν τῶν δρόμων τῆς γῆς τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Παράλου, ἢ πρὸς διάκρισιν τῶν γαιῶν τῆς μονῆς τοῦ Προδρόμου καὶ Πεντέλης, ἢ ὡς διαφημιστικὸν ὀρόσημον, ἢ ὅτι ἦτο ἡλιακὸν ὠρολόγιον, ἢ τέλος ὅτι ἐτέθη κατ' ἐπίδρασιν Φραγκικοῦ ἐθίμου, ἀφ' οὗ, ὥς γνωστὸν, οἱ Φράγκοι θέτουσι πρὸς προσκύνησιν τὸν Ἐσταυρωμένον εἰς διάφορα κεντρικὰ σημεῖα ὁδῶν, ὥς ἦτο τὸ μέρος, ἔνθα ιδρύθη ὁ στῦλος, τὸ καὶ τότε καὶ νῦν Σταυρὸς λεγόμενον, ὑπεστήριξε, στηριζόμενος καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιγραφῆς ἐτέρου στυλίσκου, εἰς τὸ αὐτὸ σημεῖον βραδύτερον κατὰ τὸ 1280 στηθέντος, ἦν καὶ ὀρθῶς ἡρμήνευσεν, ὅτι ὁ στῦλος ἦτο σταυροπήγιον καὶ ιδρύθη πρὸς ἀπόκρουσιν τῆς ἐπηρείας τῶν πονηρῶν πνευμάτων.

Οὕτω, κατέληξεν ὁ ῥήτωρ, ἀποδεικνύεται ὅτι τὰ καὶ σήμερον διὰ παρομοίους σκοποὺς εἰς διασταυρώσεις ὁδῶν, ἢ καὶ εἰς ἐπίκαιρα ἄλλα σημεῖα ιδρυόμενα σταυροπήγια, τὰ ὅποια εἶναι εὐρύτατα διαδεδομένα, ὥς δεικνύουσι καὶ αἱ τοπωνυμῖαι ἕως τὰ Σταυριά, ἕως τοὺς Σταυρούς, ἕως τὰ Σταυρώνια, ἦσαν ἐν χρήσει καὶ κατὰ τὸν ΙΓ'. τοῦλάχιστον αἰῶνα.

Συνεδρία 43^η τῆς 20^{ης} Νοεμβρίου 1930

Προεδρεία τοῦ τακτικοῦ Προέδρου τῆς Ἑταιρείας κ. Π. Καλογεροπούλλου.

Ὁ κ. Ν. Ἀνδριώτης ἀνέπτυξε τὸ περιεχόμενον ἑνὸς ἀγνώστου μέχρι τοῦδε εἰς τοὺς ἐρευνητὰς Ἑλληνικοῦ χρονικοῦ τοῦ 18^{ου} αἰῶνος τὸ ὅποιον, γραφὲν εἰς τὸ Ἀμστερνταμ τῆς Ὀλλανδίας ὑπὸ τοῦ Ἑλληνος ἐμπόρου Ἰ. Πρίγγου κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐτῶν 1755-1774, ἀπόκειται σήμερον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Θεσσαλικῆς Ζαγοράς.

Μετὰ σύντομον ἀνασκόπησιν τῆς ἱστορίας τοῦ χειρογράφου καὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν συνεγράφη τὸ χρονικόν, τῆς ἐκτάσεως αὐτοῦ καὶ τῆς γλώσσης,

εἰς τὴν ὁποίαν ἐγράφη, ὥς καὶ τοῦ πῶς εὐρίσκεται σήμερον εἰς τὴν Ζαγοράν, ὁ ἀνακρινὼν ἐξέθεσε τὰς ποικίλας ἐπόψεις, ἀπὸ τὰς ὁποίας τὸ ἐν λόγῳ χρονικὸν διαφωτίζει τὴν ἱστορίαν τῶν χρόνων, εἰς τοὺς ὁποίους ἀναφέρεται, καὶ ἀνέλυσε τὰς ἐν αὐτῷ περιεχομένας ἱστορικὰς εἰδήσεις κατὰ τὴν ἐξῆς σειρὰν·

1) Πληροφορίαι περὶ τοῦ πόσοι ἦσαν οἱ Ἕλληνες ἔμποροι τοῦ Ἀμστερνταμ κατὰ τὰ μέσα καὶ τὰ τέλη τοῦ 18^{ου} αἰῶνος, πῶς ἔζων ἐκεῖ, πῶς ἐτέλουν τὰ τῆς θρησκείας τῶν καὶ πῶς ἐσκέπτοντο περὶ τῶν γενικωτέρων ζητημάτων τῶν ἀφορώντων εἰς τὸ ὑπόδουλον Ἑλληνικὸν Ἔθνος κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

2) Πληροφορίαι περὶ πλείστων γεγονότων τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς, μετὰ τῆς ὁποίας οἱ ξενιτευμένοι οὗτοι ἔμποροι διετέλουν εἰς ἀδιάκοπον ἐπικοινωνίαν δι' ἐπιστολῶν καὶ ταξιδιωτῶν.

3) Χαρακτηριστικαὶ πληροφορίες περὶ τῶν σχέσεων τῶν Ἑλλήνων τοῦ Ἀμστερνταμ μὲ τὴν Ρωσσίαν καὶ τοὺς Ρώσσους λογίους, οἱ ὅποιοι ἐμεσίτευον ὑπὲρ αὐτῶν πλησίον τῶν ἰσχυρῶν τῆς Ρωσσίας καὶ τῆς Αὐλῆς αὐτῆς καὶ περὶ τῶν ἐλπίδων, ἃς ἔτρεφον διὰ τὴν ἐπέμβασιν τῆς Ρωσσίας ὑπὲρ τῆς πολιτικῆς τῶν ἀποκαταστάσεως.

4) Πλείσται εἰδήσεις περὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι γεγονότων κατὰ τὸν Ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1767 - 1774, ἐξ ὧν ἐμφαίνεται ἡ συγκίνησις καὶ ἀγωνία, μὲ τὴν ὁποίαν ὁ ἐν διασπορᾷ Ἑλληνισμὸς παρηκολούθει τότε τὴν διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου τούτου παρὰ τοῦ ὁποίου τόσον πολλὰ προσεδόκα.

Μετὰ ταῦτα ὁ ὁμιλητὴς ἐτόνισε τὴν ἰδιαίτεραν σημασίαν, τὴν ὁποίαν προσοδίδει εἰς τὸ ἐν λόγῳ χρονικὸν ἡ ἔποψις, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ὁ συγγραφεὺς αὐτοῦ βλέπει τὰ πράγματά της, δηλὰ δὴ ἡ ἔποψις τῶν ἐμπόρων, οἱ ὅποιοι ἠσθάνοντο βαρύτερον τὸν ζυγὸν τῆς δυσμενοῦς κατὰ τοῦ ἐμπορικῶς κεφαλαίου ἐσωτερικῆς πολιτικῆς τοῦ Τουρκικοῦ κράτους καὶ ἦν κακίζουσι δριμύτατα, παραπονούμενοι, διὰ τὴν ἀθλιότητα τῆς Τουρκικῆς διοικήσεως.

Ἐν τέλει ὁ κ. Ἀνδριώτης ἀνέγνωσε διαφόρους χαρακτηριστικὰς περικοπὰς τοῦ χρονικοῦ ἀναφερομένας εἰς τὰ ἀνωτέρω μνημονευθέντα σημεῖα καὶ καταλήγων ἐτόνισε τὴν ἀξίαν αὐτοῦ διὰ τὴν ἱστορικὴν ἔρευναν τῶν νεωτέρων χρόνων καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς κατ' ἐπιλογὴν δημοσιεύσεως τοῦ περιεχομένου του.

Συνεδρία 44^η τῆς 5^{ης} Δεκεμβρίου 1930

Προεδρεία τοῦ τακτικοῦ Προέδρου τῆς Ἑταιρείας κ. Π. Καλογεροπούλλου.

Ὁ κ. Θεοχ. Βεγλερῆς ἔκαμεν ἀνακοίνωσιν περὶ ἐμπορικῶν σωματείων ἢ συστημάτων παρὰ Βυζαντινοῖς, καὶ περὶ Ταβουλλαρίων.

Παρὰ Βυζαντινοῖς εἶπεν ὁ κ. Βεγλερῆς, τὸ ἐμπόριον δὲν ἦτο πάντῃ ἐλεύθερον. Ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τῶν σφζομένων νομικῶν διατάξεων περὶ τῆς

δηθμίσεως αὐτοῦ, τὸ Ἑλλ. Βυζαντινὸν Κράτος εὗρισκον ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ ἀπὸ τῆς 4^{ης} καὶ κυρίως ἀπὸ τῆς 5^{ης} ἑκατονταετηρίδος καὶ ἐντεῦθεν μέχρι τοῦ 13^{ου} αἰῶνος, ἅπαντα τὰ στοιχεῖα τῆς ἀναπτύξεως αὐτοῦ, οὐδέποτε ἀπηυθύνθη εἰς τὰς ἄλλας, ἀνοργανώτους ἄλλως, χώρας, ἵνα προμηθευθῇ εἶδη ὧν ἔσπευτο ἢ ἡσθάνετο τὴν ἀνάγκην. Ὑπῆρχεν ἄρα ἐσωτερικὸν μόνον ἐμπόριον μέχρι τῶν σταυροφοριῶν, ὅπερ ἐρυθμίζετο κατὰ τὸ προστατευτικὸν σύστημα, βάσιν ἔχον τὸ πλεῖστον τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς ἐξαγωγῆς εἰς τὰς ξένας χώρας. Ἀργότερον μόνον ἐπετράπη ἡ διαπεμπόλησις εἰς ξένους δευτερευουσῶν εἰδῶν ὑπὸ σχετικὸν ὅρους, αὐστηρὸς δ' ἔλεγχος ἐπεβάλλετο ἐπὶ τῆς ἐξαγομῆς πραγματείας, ἵνα μὴ ἄλλη ἀντ' ἄλλης ἐξέλθῃ καὶ ἵνα μὴ ἐκ τῶν κεραιών ἡ.

Κατὰ τὰ εἶδη τοῦ ἐμπορίου οἱ ἔμποροι ἦσαν διηρημένοι εἰς σωματεῖα ἢ συστήματα, αἵτινα διεῖπον εἰδικοὶ κανόνες ἀφορῶντες εἰς τὴν συγκρότησιν αὐτῶν, τὸν τρόπον τῆς κατεργασίας, τῆς ἐκθέσεως καὶ τῆς πωλήσεως τῆς πραγματείας ἐπὶ ποιναῖς βαρυντάταις. Αἱ φράσεις: «τυπτόμενος καὶ κουρευόμενος ἀποπανεσθῶ τῆς ἐπιστήμης» ἢ «εἰσκομιζέσθω» (φυλακιζέσθω) ἢ «ζημιουσθῶ τὴν ἐμπορίαν αὐτοῦ», ἢ «χειροκοπείσθω» ἀπαντῶσι συχνὰ ἐν ταῖς διατάξεσι τῶν σχετικῶν νόμων.

Ἐπὶ κεφαλῇς τῶν ἐμπορικῶν σωματείων ὑπῆρχον οἱ ἀρχηγοὶ ἢ πάρεδροι, πριμκήριοι, ἑξαρχοι, προστάται ἢ προεστῶτες προχειρίζομενοι ὑπὸ τοῦ Ἐπαρχοῦ τῆς πόλεως, ἀπέναντι τοῦ ὁποίου διετέλουν ὑπεύθυνοι τῆς ἀθετήσεως τῶν διατεταγμένων.

Κατὰ τὰς πηγὰς ἀναφέρονται εἴκοσι δύο συστήματα, τὰ κυριώτερα, ὑπῆρχον δὲ καὶ ἄλλα ἀναλόγως συγκεκομημένα ὥς καὶ «τὰ φαῦλα τεχνύδρια ἀσυντελῆ» ἥτοι μικρέμποροι ἀσύντακτοι, ὑπαγόμενοι εἰς ἀστυνομικὰς διατάξεις.

Ὡς πρῶτον σύστημα ἀναφέρεται τὸ τῶν ταβουλλαρίων ἢ συμβολαιογράφων, μὲ ὅλον τὸ τυπικὸν τῆς προχειρήσεως καὶ τῶν κανόνων τῶν διεπόντων τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων αὐτῶν, τυπικοῦ ἰσχύοντος καὶ διὰ τὰ λοιπὰ συστήματα κατ' ἀναλογίαν.

Τὸ ἐπαρχιακὸν βιβλίον Λέοντος τοῦ Σοφοῦ ἀναφέρει περὶ Ἀργυροπρατῶν καὶ Τραπεζιτῶν, περὶ Βεστιοπρατῶν, Πρανδιοπρατῶν, Μεταξοπρατῶν, Καταρταρίων, Σηρικαρίων, Ὀθονιοπρατῶν ἥτοι ἐμπόρων τῆς μετὰξος καὶ τῶν κατεργασμένων ἐσθῆτων, ὥς καὶ περὶ Μυρεψῶν, περὶ Σαλδαμαρίων (παντοπωλῶν) καὶ ἄλλων.

Ἀλλ' ὁ Βυζαντινὸς νομοθέτης ἔδωκεν ἰδιαίτεραν προσοχὴν εἰς τὴν διαρρύθμισιν τοῦ βιομηχανικοῦ ἐμπορίου τῶν περὶ μεταξουργικῆς καὶ ὑφαντικῆς κεφαλαίων, ὅπου γίνεται λόγος περὶ ἐνδυμάτων ἢ βλαττίων, ὧν χρῆσιν ἐποιοῦντο μάλιστα οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ ὑψηλοὶ αὐλικοί.

Ἐνδιαφέρουσα ἄποψις θὰ ἦτο καὶ ἡ ἐξέτασις τῶν πρώτων βάσεων τῆς

παρὰ Βυζαντινοῖς κοινωνιολογικῆς ἐπιλύσεως ἐργατικῶν τινων ζητημάτων. Οἱ Βυζαντινοὶ ἐγκαίρως ἐμελέτησαν· καὶ ἐν πολλοῖς εἰσήγαγον σχετικὰς διατάξεις ἐν τοῖς νόμοις αὐτῶν ἐπὶ θεμάτων ἀφορῶντων εἰς τὰς ἐργασίμους ὥρας, τὸ μισθολόγιον, τὴν προστασίαν τῶν ἐργατῶν ἐν ταῖς σχέσεσιν αὐτῶν πρὸς τοὺς ἐργοδότης, τὴν λύσιν ἱκανῶν διαφορῶν μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ συστήματος, τὴν σύστασιν ἀκόμη καὶ εἰδικῶν δικαστηρίων, εἶδος *conseils de prudhommes* καὶ ἐν γένει παντὸς ἀναγομένου εἰς τὸ ἐργατικὸν Δίκαιον.

Ἐκ τοῦ συνόλου τῆς ἀνακοινώσεως τοῦ κ. Θ. Βεγλερῆ ἐξάγεται ὅτι οὐδὲν ἐν τῷ πνευματικῷ, τῷ ἐμπορικῷ, καὶ τῷ βιομηχανικῷ κόσμῳ ἔμεινεν ἀδιερεύνητον, ὑπὸ τῶν μεσαιωνικῶν Ἑλλήνων, ἅπαντα δὲ σχεδὸν τὰ ζητήματα, τὰ ὅποια βασανίζουσι τὴν νεωτέραν διάνοιαν ἔλαβον τὴν ἀρμόζουσαν εἰς τοὺς καιροὺς λύσιν αὐτῶν ἢ τοῦλάχιστον ἔτυχον ἐπιστημονικῆς βασιάνου, ὥστε νὰ χρησιμεύωσιν ἔτι καὶ σήμερον ὡς βάσις ἐφαρμογῆς ὑγιῶν ἀρχῶν ἐν ταῖς νεωτέραις κοινωνίαις.

Συνεδρία 45ῃ τῆς 27ης Δεκεμβρίου 1930

Προεδρεία τοῦ Ἀντιπροέδρου τῆς Ἐταιρείας κ. Κ. Δουβουνιώτου.

Ἀνακοίνωσις τοῦ κ. Φαίδωνος Κουκουλῆ περὶ λουτρῶν κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους.

Ὁ ἀνακοινῶν ἀπηριθμήσε πρῶτον τὰς πηγὰς καὶ τὰ βοηθήματα, ἐφ' ὧν δέον νὰ βασισθῇ ἡ μελέτη τοῦ θέματος, ἔπειτα δὲ ὠμίλησε περὶ τῆς σημασίας ἣν ἀπέδιδον εἰς τὰ λουτρά οἱ μεσαιωνικοὶ Ἕλληνες, περὶ τοῦ ποσάκις τοῦ μηνὸς ἢ τῆς ἐβδομάδος ἐλούοντο οὗτοι ὥς καὶ περὶ τῆς ὀνομασίας τῶν διαφόρων λουτρῶν.

Μέρος τῆς ἀνακοινώσεως περιστράφη περὶ τοῦ ἂν καὶ ποῦ ὑπάρχουσι σήμερον Βυζαντινὰ λουτρά — ὁ κ. Κουκουλῆς ὑπεστήριξεν ὅτι τὰ νῦν λεγόμενα Τουρκικὰ λουτρά εἶναι αὐτὰ ταῦτα τὰ Βυζαντινὰ — ἔπειτα δ' ἐξητάσθη ὁ τρόπος τῆς θερμάνσεως, τοῦ φωτισμοῦ καὶ τῆς διαρρυθμίσεως ἐνὸς λουτροῦ ὥς καὶ ἡ ὀνομασία καὶ τὸ σχῆμα ἐκάστου χώρου αὐτοῦ.

Ἐν συνεχείᾳ ὁ κ. Κουκουλῆς ὠμίλησε διὰ τὰ δημόσια, πριβατὰ καὶ διδύμα λουτρά, περὶ τῶν κατὰ τὸ λουτρὸν χρησιμοποιουμένων λουτρικῶν σαββάνων καὶ σκευῶν, περὶ τοῦ προσωπικοῦ τῶν λουτρῶν, περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἐλούοντο οἱ Βυζαντινοὶ ὥς καὶ περὶ ἀνδρογύνων λουτρῶν, ἥτοι συλλούσεως ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, μνημονεύσας καὶ τῶν σχετικῶν ἀπαγορεύσεων τῆς ἐκκλησίας καὶ πολιτείας, ὥς καὶ περὶ τῶν ἐν τοῖς λουτροῖς διασκεδάσεων.

Ἐν τέλει τῆς ἀνακοινώσεως ἐγένετο λόγος περὶ σκηνῶν, αἵτινες ἐλάβανον χώραν ἐν τοῖς λουτροῖς (συγκέντρωσις ἐν αὐτοῖς πτωχῶν καὶ ἐπαιτῶν,

τυφλώσεις καὶ δολοφονίαι, πανηγυρικαὶ συγκεντρώσεις, συγκεντρώσεις πρὸς διαμαρτυρίαν κ.τ.λ.) ὧς καὶ περὶ τῶν πρὸς τὰ λουτρὰ σχετιζομένων προλήψεων, ὧν ἐμνημονεύθησάν τινες.

Συνεδρία 46η τῆς 29ης Δεκεμβρίου 1931.

Προεδρεία τοῦ τακικοῦ Προέδρου τῆς Ἑταιρείας κ. Π. Καλογεροπούλλου.

Ὁ ἑταῖρος κ. Julius Moravcsik ἔκαμεν ἀνακοίνωσιν περὶ τοῦ Βυζαντινοῦ φορέματος τζιτζακίου καὶ τῶν Χαζαροβυζαντινῶν σχέσεων. Ὁ Κωνσταντῖνος Πορφυρογέννητος, εἶπεν ὁ ἀνακοινῶν, συχνὰ ἀναφέρει ἐν τῷ περὶ τῆς βασιλείου τάξεως ἔργῳ του τὸ φόρεμα τζιτζάκιον, τὸ ὁποῖον δὲν γνωρίζομεν ἀκριβῶς ποίου εἴδους ἦτο. Ὁ Kondakov ἐφρόνει ὅτι ἦτο ἑξωτερικὸν φόρεμα, πόθεν ὅμως προήρχετο καὶ διατί οὕτως ὠνομάσθη δὲν ἐξηκρίβωσε. Τὴν προέλευσιν καὶ ὀνομασίαν του ἐν τούτοις διασαφηνίζει σχόλιον τοῦ ΙΑ' αἰῶνος ἐν τῷ Λειψιανῷ χειρογράφῳ τῆς βασιλείου τάξεως, καθ' ὃ τὸ τζιτζάκιον ἦτο φορεσία Χαζαρικὴ ὀνομασθεῖσα οὕτως ἀπὸ τῆς Χαζάρας Αὐγούστης.

Ὁ κ. Moravcsik, ἐπὶ ἱστορικῶν δεδομένων στηριζόμενος, ἀπέδειξεν ὅτι ἡ Χαζάρα Αὐγούστα εἶναι ἡ σύζυγος Κωνσταντίνου τοῦ Ε', ἥτις, πρὶν ἢ λάβῃ τὸ Βυζαντινὸν ὄνομα Εἰρήνη, θὰ ἐκαλεῖτο Čiček, ἥτοι ἄνθος, ἐπειδὴ δ' αὕτη ἐλθοῦσα εἰς Κωνσταντινούπολιν ἔφερε τὸ ἔθνικόν της Χαζαρικὸν φόρεμα, οἱ Βυζαντινοὶ ἀπ' αὐτῆς καὶ τοῦτο ὠνόμασαν.

Ὅτι ἀπὸ ἄνθους ἦτο δυνατόν νὰ ὀνομασθῶσι πρόσωπα καὶ πάλιν ἀπὸ προσώπων φορέματα ὑπεστήριξε διὰ τῆς προσαγωγῆς πολλῶν παραδειγμάτων.

Ἐντεῦθεν ἀφορμὴν λαμβάνων ὁ κ. Moravcsik ὠμίλησε καὶ περὶ τῶν Χαζαροβυζαντινῶν σχέσεων κατὰ τὸν Η' αἰῶνα.